

Наведене вище не вирішує однієї з дискусійних проблем золото-ординської нумізматики, а спрямоване на долучення додаткових аргументів у її дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаров Е.Ю., Тростянский О.В. 2012. Знаки собственности на монетах литовско-русского пограничья. Причины появления. *Международная нумизматическая конференция : Тезисы докладов*. Вильнюс, 23–25 мая 2012. Вильнюс : Национальный музей Литвы, 2012. С. 129–132.
2. Лебедев В.П. Символика и язык монет Крыма золотоордынского периода. *Нумизматические исследования по истории Юго-Восточной Европы*. Кишинев : «Штиинца», 1990. С. 139–155.
3. Почекаев Р.Ю. *Право Золотой Орды*. Казань : Издательство «Фэн» АН РТ, 2009. 260 с.
4. Смирнов В.Д. *Крымское ханство под верховенством Османской порты до начала XVIII в.* СПб : Университетская типография в Казани, 1887. 769 с.
5. Усманов М.А. 1979. Жалованные акты Джучиева улуса. Казань : Издательство Казанского университета, 1979. 321 с.
6. Федоров-Давыдов Г.А. *Денежное дело Золотой Орды*. Москва : Палеограф, 2003. 352 с., 40 с. ил.

Туранли Фергад Гардашкан Оглу

професор кафедри загального і слов'янського мовознавства
факультету гуманітарних наук

Національного університету «Києво-Могилянська академія»,
доктор історичних наук

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАРОУКРАЇНСЬКИХ І СТАРОТУРЕЦЬКИХ РУКОПИСНИХ ДОКУМЕНТІВ

Проблеми методології дослідження рукописних писемних джерел залишаються актуальними в здійсненні наукових студій. У цьому контексті було розроблено схематичне відображення нової теоретичної моделі наукового дослідження староукраїнських і арабографічних

османсько-турецьких писемних пам'яток. Зокрема, інтерпретація архівних документів є важливою для удосконалення методології наукових досліджень у визначених галузях. Урахування такої моделі дослідження уможливилюватиме об'єктивне вивчення наукових проблем, і є особливо актуальним для дослідження козацької доби історії, мови та культури України, зокрема при вивченні історичних умов процесу формування зазначених писемних джерел, також їхньої структури та провідних тенденцій відображення в них зародження й розвитку писемності, різних етносів, запорозького козацтва, створення Української гетьманської держави та її міжнародних відносин з країнами Східноєвропейсько-Чорноморського історично-культурного ареалу в досліджуваний період.

У представлений теоретичній моделі дослідження історичних писемних документів ми запровадили методологічний принцип сходження від абстрактного до конкретного. Враховуючи, що методологія наукових досліджень як навчальна дисципліна має узагальнену й абстрактно-аналітичну змістовну зосередженість, ми також виокремили в структурі моделі її теоретичні абстрактні складники, а саме «Концептуально-методологічні засади дослідження писемних документів (арабографічних, османсько-турецьких, староукраїнських)» і «Філософські концепції та теорії наукових досліджень», привертаючи увагу на закладений в самих цих назвах принцип переходу від абстрактного до подальшого їх конкретного навантаження. Проте метою теоретичного моделювання є таке відсторонення від реалій дійсності, яке закріплює цілісність досліджених структурно-функціональних об'єктів. Отже, у наступних, історичному та філологічному складниках, також передбачається впровадження принципу сходження від абстрактного до конкретного.

До того ж, у виділених нами таких компонентах як історична й філологічна галузь, сам обсяг узагальненого матеріалу неосяжний. Адже в історичному ракурсі професійність дослідження писемних документів визначає рівень володіння вченим умінь залучати абстракцію до таких, наприклад, явищ, як історичні умови, історичні особистості, та ввести до наукового обігу саме конкретні події, факти, явища, що безпосередньо стосуються предмета дослідження.

Обсяг філологічного складника не менший. В арсенал ученого залучені такі філологічні науки як текстологія, етнолінгвістика, психолінгвістика тощо. Ми навмисно не виокремили визначальної структурної одиниці філології – граматики, для того, щоб не тільки не завантажувати логічного інструментарію, а й щоб зосередити увагу не на аналізі словотворення і еволюційних процесах історії мови, а на її інформаційних комунікативних особливостях, формою яких був сам історичний документ.

Отож, опис рефлексії в запропонованих нами логічних процедурах зумовив використання методу занурення в історико-філологічну проблематику, до теоретико-методологічного узагальнення конкретного джерельного матеріалу. У такий спосіб об'єктивно визначаються три складники методологічних засад опрацювання історичних документів. Насамперед виявляється складник, зміст якого представлений поняттями, категоріями, законами, закономірностями, концепціями й теоріями. Його сутність визначає гносеологічний ряд методологічного обґрунтування. Онтологічне обґрунтування виявляється в об'єктивності подій, явищ, процесів, фактів, що розкриваються завдяки опрацюванню історичних документів. Третій складник представлений комплексом суб'єкт-об'єктні взаємовідношення. Він має свідомо визначальну функцію та зосереджує увагу дослідника на проблемах як офіційної чи приватної комунікації, так і на проблемах взаємодії людини і Всесвіту.

Теоретичне моделювання дослідження історичних документів зумовлює впровадження системного підходу до опрацювання історичних джерел. У зв'язку з цим є нагальною проблема розробки теоретичної системи технології дослідження писемних документів, у якій мають бути чітко визначені етапи опрацювання писемних документів, критерії, що визначають їх наукову доцільність, а також зміст та результати дослідницької роботи.

У розробленій нами теоретичній системі технології дослідження писемних документів виокремлено такі компоненти: 1) етапи опрацювання писемних документів, послідовність яких визначена індуктивно-дедуктивним методом дослідження; 2) критерії представленої нами системи, які базуються на впровадженні принципу

сходження від абстрактного до конкретного; 3) зміст кожного етапу та 4) кінцевий результат науково-теоретичного опрацювання писемних джерел.

Федчук Олександр Богданович

аспірант кафедри стародавнього світу та середніх віків

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕВОЛЮЦІЯ ОБРАЗУ «КРИМСЬКОЇ МІТОЛОГЕМИ» В УЯВЛЕННЯХ ГОТАЛАНІВ ТА ГЕНУЕЗЦІВ

Протягом першої половини XIV ст. готаланська еліта гірського Криму створює державу Теодоро. Хронологічно перші етапи формування князівства Теодоро відбулися в один час з початком виокремлення Кримського улусу зі складу Улусу Джучі, що разом з наявними тюрко-готаланськими соціально-політичними зв'язками сприяло подальшій кооперації Доросу і Солхату. В обмін на військову протекцію з боку ординців – готалани зобов'язувалися виконувати сюзеренні домовленості. Разом із сепарацією Кримського ханства і пошуками молодою державою виходу до морських гаваней – кримський протекторат над Доросом поступово посилюється, а кримські хани стають гарантами незалежності цієї держави. Своєю чергою готаланська еліта поступово переймала досягнення матеріальної і духовної культури кримських татар. Умови перебування генуезців в Південному Криму були обґрунтовані ярликом Уранг-Тимура 1266 р. та переглянуті домовленостями 60–80 рр. XIV ст., які (разом з експансією Каффи) розширили генуезьку потугу на півострові. За цими умовами генуезці виступали ленниками ординців, орендуючи землю в Криму. Піднесення політичної ролі Кримського улусу і загроза дружньому кримцям Теодоро сприяли тому, що Солхат підтримав готаланів у протистоянні з генуезцями і почав грати роль арбітра у вирішенні міждержавних конфліктів на півострові. Попри те, що генуезці не мали особливої приязні до